

ders toch wel op tegenstand zijn gestuit, maar zij zouden bij ons volk als geheel geen gehoor hebben gevonden.

Dit doet het traktaat echter niet.

Het wil onze soevereiniteitsrechten op de Schelde nog meer beperkt maken, dan ze reeds zijn.

Het bedingt niet slechts concessies en waarborgen binnen de bestaande soevereiniteitsfeer, maar krimpt die meer zelf in.

De noodzakelijkheid, de rechtmatigheid daarvan nu kan niet worden ingezien.

Ook mag ongetwijfeld aan Antwerpen de verbinding met het Rijnland niet worden onthouden.

Zulk een verbinding is er reeds.

Zij is voor verbetering vatbaar.

Maar dat daarvoor het dure kanaal Antwerpen-Moerdijk noodzakelijk is, dat het rechtmatig kan worden gevraagd, is aan ernstigen twijfel onderhevig.

Dan heeft men nog den casus belli, het geval van oorlog.

Wat in verband met het traktaat door leidende figuren in België daarvan is gezegd, is alles behalve geruststellend.

Nu kan men van onzen kant zich wel voredigen, dat dit niet in het traktaat staat te lezen, dat de casus belli ervan moet worden losgemaakt, maar is dit wel genoeg? Wanneer straks een konflikt dreigt zal de een redemeeren: het traktaat zwijgt ervan en daarom mag het en de ander: het traktaat zwijgt ervan en daarom mag het niet. Men moet dan verder in de historie teruggraven om uit te maken, welke verklaring de juiste is. Doch ervaring leert, dat historische bewijzen menigmaal niet inslaan. Uitdrukkelijke stipulaties waarborgen gewoonlijk grooter veiligheid. In elk geval zouden hier onduidelijkheden verklaringen, welke schriftelijk van beide zijden werden vastgelegd, o. i. het traktaat dienen aan te vullen.

Doch hier raken wij een andere moeilijkheid aan.

De verklaring werd afgelegd, dat er geen nieuwe onderhandelingen kunnen worden geopend.

Dit doet vermoeden, dat België in het traktaat het minimum van zijn verlangens — om niet te spreken van eischen — ziet neergelegd.

Het schijnt daarvan niets te willen laten vallen.

Want dat het Belgische parlement eenmaal het traktaat in dezen vorm heeft geratificeerd, kan natuurlijk geen afdoend argument zijn.

Hoe onplezierig het moge zijn om over dezelfde zaak nog eens te moeten spreken, het is toch zeker geen unicum in de parlementaire geschiedenis, ook niet van België.

Alles duidt er op, dat België met niets minder tevreden is.

Daardoor is onze volksvertegenwoordiging in een lastig parket gebracht.

Zij moet het traktaat of onveranderd aannemen of onveranderd verwerpen.

Tenminste: zoo schijnt de voorstelling te zijn.

Echter rijst bij iemand, die buiten de politiek staat, de vraag: waarom zou er door een motie of hoe dan ook geen herziening op bepaalde punten kunnen worden voorgesteld?

Wil België hierin niet treden, dan ligt de verantwoordelijkheid, dat deze aangelegenheid niet nader geregeld is, voor haar rekening.

Wij begrijpen wel, dat hieraan meer vast zit.

Wij voelen als het ware, dat onderscheiden staatslieden uit andere landen, om niet te spreken van onderscheiden mogendheden, achter België staan.

Maar waarom zou Nederland, dat gedurende en na de oorlogsjaren onder de fiere leiding van minister Van Karnebeek getoond heeft zichzelf te willen en te kunnen zijn, het niet andermaal toonen?

Voor al wanneer het door het aanbieden van de grootst mogelijke concessies bewijst een goede nabuurschap met België op prijs te stellen?

Tenzij dan dat de minister de voorname bezwaren tegen het traktaat ingebracht zoó krachtig belichte, dat zij weg-

de" te willen houden met de broeders — zoowel Remonstranten als Contra-remonstranten — die zich naar de resolutie wilden voegen. De meerderheid liet zich echter niet vangen en Lansbergius kon onverrichter zake afreizen. Voetius heeft toen in den vroegen morgen van den volgenden dag een uitvoerig verslag van het debat gemaakt, en dit verslag werd weldra geheel buiten zijne voorkennis, te Amsterdam ter perse gelegd, vermoedelijk door zijn vriend Cloppenburg, die in die dagen hem bezocht in verband met een mogelijk beroep naar het in de buurt van Vlijmen gelegen dorpje Aalburg. Het stuk had tot titel: Bedenckingen van de waere moderate broeders in de classe van Gorcum, die de waere vrede der gemeente Christi betrachten, d. Samuel Lansbergius voorgedraghen. Dat het gelezen werd, blijkt uit het feit, dat weldra te Enkhuizen onder een enigszins gewijzigden titel een tweede uitgave verscheen. Trigland heeft het de moeite waard geacht het stuk in zijne Kerckelijke Gheschiedenissen op te nemen, en hij teekent de uitwerking ervan met de simpele woorden: „ende hiermede is dat onloopen gestuyt”.

Ook zijn eigen kerk had Voetius tegen een remonstrantischen aanval te verdedigen. Nu hun vredesresolutie geen ingang vond, bedachten Holland's Staten een nieuwen maatregel, om het arminianisme te bevorderen. Kort voor Nieuwjaar van 1616 bepaalden zij, dat die magistraten in hunne provincie, die zich bij de verkiezing van predikanten en kerkeraden zouden willen houden aan de

smelten, kunnen wij, ook al overrekenen wij de eventuele gevolgen zeer nauwkeurig, niet anders dan den wensch uitspreken, dat het traktaat, gelijk het nu luidt, in onze volksvertegenwoordiging geen meerderheid vinde.

Eerstens, omdat België zijn verlangens naar het ons voorkomt tot in het onredelijke heeft opgedreven.

Vervolgens, omdat veel wat in het traktaat zoogenaamd is vrigelaten of stilzwijgend ondersteeld wordt, brandstof kan leveren voor ernstige konflikten.

— „Nederland en Oranje” in de hoofdstad.

Deze week werd het hardacht hoe vóór 75 jaren de anti-revolutionaire kiesvereniging „Nederland en Oranje” te Amsterdam is opgericht.

Van Amsterdam begon de viktoria.

Sinds werd ons land met anti-revolutionaire kiesverenigingen overdekt.

Uitzicht op succes was er in 1851 niet.

Maar de oprichters waren zeker van den zegen Gods. Zij verkozen dien zegen boven het succes.

En omdat zij dat deden, schonk de Heere bovendien nog succes.

Wel stond de anti-revolutionaire partij te Amsterdam in proportionele sterkte zelden vooraan.

Doch niet op de kwantiteit maar op de kwaliteit gelet, lag in Amsterdam in niet zoo korte periode het zwaartepunt onzer partij.

Wij leven dan ook in de feestvreugde van „Nederland en Oranje” in de hoofdstad, schoon persoonlijk verhinderd daaraan deel te nemen, hartelijk mee.

HEPP.

HET BOEK VAN DE WEEK.

„... u weet niet wat een wonderlijke en verdwaalde kermis tegenwoordig het leven is!”

De Opstandigen, door Jo van Ammers-Küller, bldz. 354.

Dit nieuwe boek van de bekende schrijfster, waarvan binnen een jaar niet minder dan vijf drukken verschenen, dient zich aan als „een familieroman in drie boeken”. Het heeft zoozeer de aandacht getrokken van beoordelaars en lezers, dat ik me ontslagen mag achten van de taak, een korte beschrijving van den inhoud te geven. De omslag, die de ingenaalde exemplaren versiert, zegt reeds duidelijk genoeg waar het om gaat. Drie vrouwenfiguren vertellen u, dat het in deze familieroman vooral te doen is om de vrouw in de familie. De „opstandigen” van dit boek zijn de vrouwen, die „opstaan”. Het eerste boek beschrijft den opstand van het meisje in crinoline en huifelhoed van 1840. Ze staat in het donker. De vrouw van het jaar 1872 is de deftige dame met sleeprok en tournure, en kapothoed¹⁾ met keelbanden. Deze opstandige staat in den schemer. De vrouw van 1924 is het meisje, dat ge aan het strand en op het tennisveld tegenkomt. Ze staat op de bovenste tree van den climax, in het licht!

Ik denk niet, dat de schrijfster het geheel eens is met de tekenares van dezen omslag, of het licht, waarin de moderne vrouw gezet is, moet als kunstlicht opgevat worden!

Meesterlijk wordt beschreven, hoe de vooruitstrevende vrouwen van vorige generaties „opstonden” tegen alles wat de vrije, natuurlijke uiting van hun gaven belemmerde. Ze zoeken het licht, dat wenkt buiten de muren van hun „gevangenis”.

Vooroordeel na vooroordeel, boei na boei valt voor de slagen van een beweging, die vecht voor de rechten van de vrouw. Inderdaad, er was heel veel, dat opstand wettig, noodzakelijk maakte.

¹⁾ Ik geef deze vaktermen op gezag van H. S. S. K., die in „De Standaard” van 21 April 1926 een belangwekkende beschouwing over het onderhavige werk publiceerde.

ordonnantie der Staten van 1591, daarbij konden rekenen op den steun der Hooge Overheid. Gelijk men weet, huldigde deze zoogenaamde kerkenorde het meest brutale caesaropapisme.

Inzake de verkiezing van predikanten ten platten lande, was daarin bepaald, dat de dorpsregering zou aanwijzen vier door haar geschikt geachte personen uit de dorpelingen, benevens drie predikanten uit de classis en één — zegge één — onderling, of, als er geen kerkeraad was, een vierden predikant, die gezamenlijk het beroep zouden uitbrengen. Op deze manier zou dus niet de kerk maar de overheid feitelijk de predikanten „aanstellen”. Volgens het voorschrift der Staten, dat hun besluit ook aan alle kerkeraden zou worden gezonden, stelde de drost van Heusden, jonkheer Spierinck van Well, die Voetius' overleden vriend Blanckaert was opgevolgd, aan den pastor loci van Vlijmen de resolutie ter hand, om er met zijn kerkeraad kennis van te nemen. Welke houding de kerkeraad zou aannemen, was niet twijfelachtig. Hij overwoog, dat de invoering van deze kerkenorde hoogst gevaarlijk zou zijn, omdat de magistraten ten platten lande vaak nog „papisten” waren. Kon men het beroepen der harders toevertrouwen aan de wolven? Klok pondeerde Voetius de stelling, dat het beroepen, als een deel der kerkelijke macht, niemand toekwam dan de kerk en men besloot dan ook — 't was 1 Mei 1616 — den Drost te antwoorden, dat, wanneer er door de Staten eenige verzoeking in den maatregel zou worden aangebracht en deze door de gezamenlijke kerken van

Maar is deze opstand der opstandigen een opstanding geworden?

Is de vrouw van dezen tijd, de vrouw en het meisje van 1924, zooals de schrijfster ze tekenit, werkelijk gekomen tot de vruchtbare ontplooiing van haar vrouwelijke gaven?

Is de vrouw heusch tot cultuur (want cultuur is toch de verwerkelijking, de ontginning van door God gegeven mogelijkheden) genaderd?

Voor den christen, die dit boek leest, en daarin een vrij juiste beschrijving vindt van het vrouwenleven van een belangrijk deel der meer gegoede kringen, kan het antwoord helaas niet twijfelachtig zijn.

Jo van Ammers-Küller voegt hier haar stem bij het aanzwellend koor dergenen, die in allerlei toonaard hetzelfde lied zingen: „Wat een wonderlijke en verdwaalde kermis is tegenwoordig het leven”. Het is voor den christen van belang, dat deze stemmen weerklinken in het kamp, dat sinds geruimen tijd heeft vergeten naar Gods stem te luisteren. Wij hooren hier die tragische onvoldaanheid van den modernen mensch over zichzelf en zijn wereld. Een wereld van cocktails en whisky-soda's, van shimmy en charleston, van makidans en nachtkroeg, echtscheidingen en „liaisons”.

Het zwaartepunt van dit boek ligt dan ook in het derde deel. Op scherpe wijze (Dirk Coster sprak in „de Stem” zelfs van „scherpe bitsheid”) toont het, hoe de „opstandigheid” geen muren en gevangenissen meer ziet, om legen op te staan. De boeien zijn verbroken. De opstand heeft zijn doel bereikt en voorbij gestreefd! Het leven is een dwaze kennis geworden! De oude tante Wijsman, die haar leven lang gestreden heeft voor de rechten der vrouw en zich nuttig heeft gemaakt als vrouwelijke arts in een groot ziekenhuis, ziet angstig en weerloos de verwording van de jeugd in het gezin, waar ze haar laatste dagen komt slijten. Dat gezin is niet het verzamelpunt van jong en oud geworden, maar het uitgangspunt!

Met elk van de leden heeft ze intieme gesprekken, maar het eind is telkens: „Ik moet er nog eens over denken, morgen moeten we nog eens rustig praten”, maar het helpt niet.

De moeder is tweede-kamerlid en debatteert tegen „een lid der anti-revolutionaire partij, dat al de oude afgesleten theorieën van de vrouw-voorhet-gezin, en haar door God bepaalde plaats in de gemeenschap met famatieke felheid te berde brengt” (bldz. 411). Haar kinderen vliegen uit naar alle richtingen. Als Kitty haar vader meedeelt, dat ze naaktanseres wil worden en haar vader dit erge nog tracht te verhinderen, antwoordt de achttienjarige: „Dan moet het maar oorlog zijn, paps, tot je wijs wordt en inziet, dat jij me toch niet kunt dwingen. Ik ga naar Dresden en zal zelf het geld verdienen, dat ik voor m'n studie nodig heb.... ik zal overdag mannequin worden in een groot modchuis en 's avonds studeeren, ik heb een prachtig gevormd lichaam en weet kleren te dragen, het is een vak, dat goed wordt betaald....”. Wanneer de vader haar dan als uiterst argument wijst op de zedelijke gevaren, die haar wachten, wordt zijn mond gesmoord met de opmerking, dat hij zichzelf belachelijk maakt door zijn amoreuse verbouding tot een jong meisje (bldz. 448).

De vrouw is zoó vrij geworden, dat haar man onbevredigd is, haar kinderen verworden en zij zelf diep ongelukkig is, ondanks haar ernstig bedoeld maatschappelijk of politiek werk. De moeder klaagt: „Wij hebben de kinderen geleerd ons als gelijken en kameraden te zien.... misschien als we een beetje meer van het ouderwetsche onzag, de ouderwetsche gehoorzaamheid hadden geëischt, zou Lody niet zoo vijandig tegen zijn vader durven opstaan” (bldz. 412).

Holland „eendrachtelijk” zou zijn aanvaard, ook Vlijmen's kerk bereid was, de ordonnantie te aanvaarden, „soo niet by forme van approbatie, ten minste by forme van tolerantie”. Men ziet, Voetius bezat het talent om eene weigering in diplomatieken vorm in te kleeden.

Tegelijk met het besluit, tot invoering der ordonnantie van 1591, was ook de vredesresolutie van 1614 aan den kerkeraad toegezonden. Na wat er op de Gorcumsche classis was voorgevallen, spreekt het van zelf, dat de broeders ook daarin slechts een pogen zagen om „bedectelijken de nieuwicheden der Remonstraten van den vryen wille des menschen ten goede, etc.” in te voeren. Zij verklaarden te willen blijven bij den catechismus en de confessie.

Voetius werd door zijn optreden in zijne omgeving bekend als een goed Gereformeerd predikant. Geen wonder, dat, toen in het voorjaar van 1615 een der beide predikanten van zijne geboortestad, Claes Pietersz van Houweningen, overleden was en de gemeente naast den overgebleven Remonstrant een Contra-remonstrantschen leeraar wenschte, stemmen opgingen om hem te beroepen, teneer daar Heusden wel eenig recht op hem, als oud-alumnus, kon doen gelden. Een zeer groot aantal leden der gemeente wendde zich daartoe met een verzoek tot den kerkeraad, doch Gravius, de andere predikant, deed wat hij kon om te verhinderen dat hij Voetius naast zich zou krijgen. Twee jaar zouden nog verlopen eer de gemeente haren wensch vervuld zag. JOH. C. BREEN.

Onders, die zich alleen tegen het allerergste en allerlaaste trachten te verweren met een: „Er zijn grenzen“, maar die grenzen niet zien, waar God ze getrokken heeft, staan machteloos tegen de opbruiscende begeerten van hun kinderen. Opstand is eigenlijk niet meer noodig. Hier kan alleen nog maar gesproken worden van een opengebroken veste, een stad zonder muur.

Dit boek kan een gevaar zijn voor de vrouwenbeweging, omdat het wel de fouten, de zonden laat zien, maar niet de medicijn, de verlossing toont. De fouten, hier beschreven, zijn niet specifiek voor de moderne vrouwenbeweging, maar ze bederven elke actie, die opkomt uit de humanistische, liberale levensbeschouwing. Dit boek is een illustratie van wat Ina Boudier-Bakker in haar boekje over „De moderne Vrouw en haar Tekort“ schreef: „Te lange ontbering doet den mensch, wanneer eindelijk de kans tot vrijheid van handelen voor hem daagt, zich zonder onderscheidingsvermogen toeëigenen al wat hij bemachtigen kan; te lange onderdrukking draagt de kiem in zich van een losgelaten blinde zucht naar vrijheid, die geen perken meer erkent“ (bldz. 1). Perken, die de mensch bouwt naar Zijn wereldsche opvatting van wat recht en goed en geoorloofd is, of naar wat de mode voorschrijft, worden door den mensch overschreden. Een verwildering van het vrijheidsbesef predikte dra het nieuw bezit ten koste van alles. Het zijn de tranen van veronachtzaamde, in vergetelheid vergane vrouwen, die nu zich wreken op een gansche wereld. Want als de vrouw ontaardt, sleept ze den man en het gezin in haar val mee. „De losgebroken stroom, die veel ongerechtigheid heeft weggespoeld, heeft evenveel in zijn onstuimigen drang verwoest“ (Ina Boudier-Bakker a. h. w., bldz. 7).

De oude gevangenschap van den vrouwelijken geest heeft uit. Dat deze gevangenschap kwelend was en het vrouwelijk wezen onrecht aandoed, mevrouw van Ammers laat het ons in de eerste twee delen van haar boek zien en ze heeft ons gewonnen. Maar als we dat oude zien in vergelijking met het nieuwe, dan leeren we Ina Boudier gelijk geven, die van deze gevangenschap zegt, dat ze ondanks de haar aanklevende wrede onrechtvaardige zijden, tegelijk aan het eigenlijk innigst wezen der vrouw een groote vrijheid gaf zich uit te leven, te groeien en tot bloei te komen. (a. h. w. bldz. 18). De vrije vrouw roept om de binding, de leiding van den man (zie het laatste hoofdstuk van „de Opstandingen“: Het oude lied); het teugelvrije kind schreeuwde om het gezag, dat zijn krachten vormt en door de spanning tusschen gezag en vrijheid tot nuttige aanwending brengt.

Vrijheid en gezag, die hun oorsprong niet vinden in Gods gebod, kunnen wereld en menschen niet vooruit brengen.

Van den ouden stamvader, die in het derde boek als een geducht despoot werd geschilderd, wordt in het laatste boek gezegd: „Geloof je, als hij bij al zijn heerschzucht niet werkelijk een goed mensch was geweest maar een huichelaar en een veinzer, dat hij dan zoo'n groote macht over zijn kinderen had bezeten...? Ik heb den laatsten tijd dikwijls overpeinsd, dat daarin het geheim van de vroegere „ouderlijke macht“ moet hebben gezeten, in het onkenbare voorbeeld“ (bldz. 455).

Het is jammer, dat dit boek van den dienst van God weinig goeds te zeggen heeft en als de schrijver het kerkelijke leven in haar familieroman betreft, de schromelijkste onkunde verradt²⁾. Zij maakt zich o.a. schuldig aan de smakeloosheid, een theol. candidaat te laten optreden, die één stuk vanze huichelaarij is. Wie kerk en godsdienst aldus beziet, kan ervan weinig goeds voor de vrouw verwachten, maar kan dan ook evenmin met grond voor de vrouw op een nieuwe toekomst hopen. Het is niet zonder reden, dat de moderne zedenroman zoo pessimistisch is. De christen spreekt anders! Dankbaar aanvaardt hij de nieuwe mogelijkheden, die de worsteling der eeuwen en geslachten opent. Maar hij beziet ze onder het licht, dat Gods openbaring er op doet vallen. Voor hem is de ware vrijheid, ook de vrijheid voor de vrouw: gebondenheid aan het Hoogste Gezag.

Het is in hooge mate verontrustend, dat in menige „christelijke“ familie toestanden heerschen, die overkomen met het beeld, dat het besproken boek teekent. De reformatie zal vooral moeten uitgaan van de moeders, die de rechtsgrond van hun gezag en tucht vinden in het Woord van God. Nog altijd zal de vrouw als huisvrouw en moeder de rijkste bevrediging vinden voor haar diepste verlangens en de volste ontplooiing voor haar vrouwelijk wezen. Degenen, die, om wat voor reden ook, tot dit hoogste niet geraken, vinden, dank zij mede de vrouwenbeweging, tal van terreinen waarop zij zich nuttig, ja onmisbaar maken kunnen³⁾. Maar de vrouw, die grijpt naar een vrijheid, die God haar niet gunt, verkracht haar eigen wezen.

Het is ten slotte Christus en Hij alleen. Die de vrouw vrijmaakt en haar geeft de opstanding!

Voorschoten. D. K. WIELENGA Gzn.

PERS-SCHOUW.

„Geen slechte pers“.

De voorzitter van de zg. kerkelijke conferentie der Ned. Geref. Kerken (groep-Geelkerken), dr. H. C. v. d. Brink, blijkt tevreden over de persantingen, die zich met de conferentie en haar werk bezighouden. Hij vindt, dat men „geen slechte pers“ heeft.

Laat ons eens hooren naar die „goede pers“.

Vóórdat de v. d. Brink op deze wijze zijn tevredenheid uitte, waren reeds deze uitspraken gedaan.

Eerst dr. C. Bouma in „Geref. Kbl. v. Ov. en Drente“:

Daar wordt nu voor de zoveelste maal de leugenachtige voorstelling gegeven, dat de beweging althans mee ontstaan is uit de begeerte naar meer innig beleven van wat wij belijden, naar toeder vroomheid en meer genieten van den verborgen omgang met God.

Dat is in strijd met de waarheid. Met het dorsten naar inniger Godsvrucht heeft de beweging als verschijnsel niets te maken. Dat het verlangen naar beleven, naar verinniging opkomt, is te verstaan. Maar daarvoor behoeft men waarlijk niet bij deze beweging zich aan te sluiten, die niets anders is dan het gevolg van een wetenschappelijke dwaling.

Prof. Grosheide zeide in „N.-H. Kbl.“:

Het is duidelijk, dat men op „niet-Asse“ geen kerk kan bouwen. Over eenige jaren is Assen vergeten, dan zijn er weer andere kwesties, die ons bezig houden. Het geslacht van thans gaat voorbij en straks komen onze kinderen. Meent iemand, dat onze kinderen eens aan hun kinderen de vraag, waarom zij ge geen lid van een Gereformeerde kerk? zullen kunnen beantwoorden met: niet-Asse? Niemand, die het gelooft!

Marnix zegt in „Gron. Kbl.“:

En nu is het mijn en anderer teleurstelling, dat er zoo weinig gripbaars nog is in de verklaring, die zij de wereld inzonden, dat daar zooveel groote beweringen in staan zonder bewijs.

Amandi spreekt zich uit in de „Westl. Kerk“:

Er ligt in dit confereren en in heel dit optreden der uitgetreden nog altijd zoo iets vaags onbegrijpels, negatiefs, dat ge haast niet begrijpen kunt, hoe daarom de broederband door hen moest verbroken, de Kerken moesten in onrust gebracht, en nog de agitatie moet worden voortgezet.

Vervolgens geven we enkele citaten uit de „goede pers“, gelijk zij na dien zich uitsprak. Eerst prof. Bouwman in „De Bazuin“:

Wat zullen wij zeggen van deze verklaring, die een veroordeeling van de Gereformeerde Kerken inhoudt, en die zoo duidelijk blijkt geeft van zelfverheffing en zelfverblindheid? Wij zouden er liefs niets meer van zeggen. Maar het is eisch van waarheid en recht om deze beschuldiging nader onder de oogen te zien.

De „Leeuwarder Kerkbode“, het blad, waarin dr. W. A. v. Es schrijft, zegt:

Het verslag zit vol groote en dikke woorden, waarbij het wel eens niet gemakkelijk is een glimlach te bedwingen.

Hierna volgt een breed gedocumenteerd betoog, dat op deze conclusie uitloopt:

Zoo ziet men dus, dat van al die dikke woorden in het verslag van de bedoelde „kerkelijke conferentie“, als we ze aan een nader onderzoek onderwerpen, al bitter weinig overblijft.

Marnix, opnieuw sprekend in „Gron. Kbl.“ zegt alsnog:

De heeren vergeten één ding. Men kan den grond niet ondergraven, waarop de kerken staan, zonder zelf een grondslag te missen.

Dat ondervinden de revolutionairen ten opzichte van de maatschappij. Zij groeien eerst door hun ondermijning, maar als zij klaar zijn, dan missen zij zelf den bodem, waarop zij moeten staan.

Zoo is het ook met de kerken.

Het oordeel van ds. Milo in de „Almelosche Kbl.“ luidt:

Neen, mijnheeren! Dat zal niet gaan! Gij keert de zaak om. Dat wordt een te profaan tennis spel, een te profaan gekogel met een te hachelijken bal.

In de „Kb. v. d. Geref. Kerk v. Amsterdam-Zuid“ zegt de heer Ehling:

Zoo is dan het aanheffen van zulke leuze verbijsterend.

Maar levens werkt zij vertroebelend.

Zij is onzuiver.

Ze kan opgeheven worden als strijdmiddel tegen elke confessie, tegen elke belijdenis-uitspraak, tegen elke belijdenis-kerk.

En aan het slot:

Gij moet ons brengen een werkelijk belangrijke eigen beginselverklaring, waarvan het meest karakteristieke nu eens niet is, dat ze „zoo voorzichtig gesteld“ is, maar dat er zoo veel positief-eigens in staat. Dan kan misschien (och, laten we toch in alle oprechtheid God bidden, dat het gebeure!) de eenheid komen. Niet „voorzichtigheid“, die feitelijk taktiek is, maar duidelijkheid die oprechtheid is, kan ons samenbrengen.

We zullen hiermee maar besluiten. Het was genoeg om de richting, waarin de kritiek zich beweegt, te bepalen.

„Methodische twijfel“.

Dr. S. O. Los schrijft in de Geref. „Haagsche Kb.“:

De actie die begonnen is met een historisch feit der H. Schrift disputabel te stellen, eindigt met een zekere leervrijheid.

Daaruit blijkt, dat de eisch aan Classis en Synode gesteld om de feiten in Genesis 2 en 3 voor disputabel te verklaren, een beginsel in zich verbergt. Van absolute twijfel aan hetgeen de H. Schrift leert, wil men niet weten, maar wel van de z.g.n. methodische twijfel. Deze methode bestaat hierin, dat men om tot zekerheid te komen moet beginnen met zijn oordeel op te schorten, en dus provisioneel te twijfelen aan iets, dat ons meegedeeld wordt. Het geloof van ons Christenvolk aan de feiten, die de Bijbel mededeelt, wordt voorgesteld als kinderlijk naïef. Men wil gaan rekenen met de resultaten der wetenschap. Wat men dan in den Bijbel zal vinden weet nog niemand. Maar men begint alvast met zijn oordeel op te schorten, en dan met kritisch oog te lezen wat de Bijbelsche schrijvers ons in hun traant van zeggen mededeelen.

Deze twijfel is niet zoo onschuldig, als ze lijkt. Zelfs niet als men haar verbergt achter het woord „disputabel“, dat doet denken aan een debat van geleerden. Ze is het eerst geleerd door Descartes, de vader der rationalisten. Hij leerde, dat ieder mensch vol vooroordeelen zit, die hem verhinderen de waarheid te zien. Als hij daarvan bevrijd is door den methodischen twijfel, is zijn redelijk verstand bekwaam om uit zichzelf de waarheid te bevatten.

Dit is onze fout, wij zijn te dogmatisch. Wij houden te streng vast aan de overgeleverde leer aangaande de H. Schrift. Wij zijn te afkeerig van nadere beginnening over den inhoud des Bijbels bij het licht van de ontdekkingen der wetenschap.

Het uittreden van ds. J. C. Aalders.

In de „Goudsche Kb.“ schreef ds. Scheele een artikel, dat ik niet meer bereiken kan. Beslist afkeurend, maar waardig van toon. In hetzelfde blad, een week later, merkt ds. v. d. Sluis op:

Calvin loont dus aan uit de Schrift, dat afscheiding van een kerk zoo diep gezonden als die van Corinthe, niet geoorloofd zou zijn. Zou hij dan afscheiding van een kerk als van Schoonhoven-Willige-Langerak en van de andere Gereformeerde kerken in Nederland, die niettegenstaande hare gebreken, in veel beter toestand zijn dan de kerk van Corinthe, goedgekeurd hebben? De daad van ds. Aalders gaat dus in tegen hetgeen Calvin heeft geleerd.

Even later:

En zijn nu de kerk van Schoonhoven-Willige-Langerak en de andere gereformeerde kerken in Nederland valsche kerken? Men zal toch niet durven beweren, dat de Synodale Assen hare besluiten als onfeilbare uitspraken gelijk stelt met de Schrift, want dat is in flagranten strijd met de waarheid. Zij heeft uitdrukkelijk verklaard, dat te allen tijde van hare uitspraken beroep mogelijk is op de Heilige Schrift, maar dan moet men ook met gronden komen uit Gods Woord.

Wat dit laatste betreft, moet erkend worden, dat men zeer veel durft. In Hilversum heeft een gezelschap van scheuttrekkers tot belijdende en doopleden (!) een circulaire gezonden, waarin (nota bene: in dezelfde week waarin het uitvoerig rapport over dr. v. Leeuwens gravamen gepubliceerd werd) kalmpjes gezegd wordt: Assen geeft onfeilbare decreten zonder enig bewijs uit Schrift en belijdenis; waarin gefantaseerd wordt, dat men in Amsterdam zijn afgezeten ambtsdragers trouw bleef (!n pertinente onwaarheid, want ze hadden nog niemand); waarin de naam van de Geelkerken verzwegen, en met een schuldbelijdenis geëindigd wordt...

De Schaafsma zegt in de „Brielsche Kb.“ over ds. Aalders' heengaan:

De uitspraken van Assen hebben geen protesten of gravamina van Schoonhoven's gewezen predikant uitgelokt. Het enige dat de bladen melden is, dat de beginselverklaring van de zich naar men beweert, thans noemde Nederlandsch Gereformeerden hem zoo heeft bekoord, dat hij zich daarmee homogene heeft verklaard, en daarom hals over kop onze kerken heeft verlaten.

Ook deze predikant heeft tijdens zijn opieding geleerd, hoe iemand, ambtsdrager of gemeentelid, zich, als hij bezwaren heeft, heeft te gedragen, en wat de roeping is van de getrouwen in den lande om bij intredende deformatie in de kracht Gods te doen.

Over Karl Barth.

Barth is nog steeds onderwerp van bespreking. Prof. L. Lindeboom zegt in „De Wachter“:

Zelfs in den Ethischen kring wordt, vooral tegen zijn Christologie, gewichtige bedenkingen gezet. In het orgaan der Ethische Vereeniging, „Algemeen weekblad voor Christenden en Cultuur“ van 15 dazer, schrijft Ph. K. in een bespreking van het bovengenoemd boek van Prof. H. over Barth, dat, hoewel het aangetamer is te waardeeren dan af te breken, hij „ontrouw zou worden aan Hem, Dien ik mijn Heer weet“, indien hij niet volhardde in zijn oppositie tegen Barth: omdat de vraag van Matth. 16:15 ook hier onbeantwoord blijft. Daarom moet hij zich „met alle kracht verzetten tegen elke poging om mij zelf en anderen te scheiden van dien historischen Jezus, aan zijne broeders in alles gelijk, uitgenomen de zonde“.

„Ech zoo nauwgezet en sympathiek tegenover Barth staand lezer als ds. Tromp zegt, dat naar Barth's meening deze Jezus een negatieve grootheid is.“

¹⁾ Zie een artikel van den heer Teeuwen in „Fraternitas“, Juli 1926.

²⁾ Zie het schone boek van Prof. Ravinek over „De Vrouw in de hedendaagsche Maatschappij“.

Ha.
Bil
sch
des
wa
Dr
w
F
str
I
val
wa
ma
I
ee
f
A
loo
nie
zet
2
sta
I
als
nie
I
sch
Jez
Zot
lee
A
mis
A
sch
I
ova
alle
A
hee
F
R
Hai
ma
der
Ova
zoek
niek
orvan
G
wer
Z
op
van
lee
den
spre
die
imp
hoe
van
mer
t
zon
niet
ijks
van
aan
deze
inz
hep
de
lijk
kan
Nog
hoore
en a
merkt
M
bijk
de v
„lij
De
deze
Die
ging
fem
zulle
of t
loov
tus
lijke
met
kom
Prof
schrijft
lijk de
zo
schri
word
Chri
geeri
sche
weet
mijn
Even